

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

HERTHA

TIDSKRIFT FÖR DEN SVENSKA
KVINNORÖRELSEN
UTGIVEN AV FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET
❧ REDAKTÖR: ELLEN KLEMAN ❧

ÅRGÅNG 1
HÄFTE 20
1914

STOCKHOLM

Skandinaviens största livförsäkringsbolag.

År 1913.

Nybeviljad livförsäkringssumma öfver 25 $\frac{1}{4}$ millioner kronor.
 Premieinkomst öfver 8 millioner kronor.
 Ränte- och hyresinkomst öfver 3.1 millioner kronor.

Livförsäkringssumman vid årets slut öfver 255.8 millioner kronor.
 Samtliga tillgångar öfver 75 millioner kronor.
 1 tillgångarna ingå aktieägarnes garantifondsförbindelser
 å 800,000 Kr.

Till försäkringsägarna: kontant vinst Kr. 1.089.614; 30
 Till aktieägarna: utdelning " 30.000:—

Under sin verksamhet har bolaget utbetalat
 till försäkringsägarna:

vinst öfver 13.000.000 Kr.
 dödsfallsersättningar öfver 31.000.000 "
 kapitalförsäkr.-belopp och
 llfräntor öfver 11.200.000 " **Kr. 55.200.000**

Dugliga kvinnliga agenter antagas. 17

SINGER

SINGER SÖMMAR GULD I STRÖMMAR

8

Bildade damer och herrar erhålla
 mycket god hel- och måltidsinackorde-
 ring. Även extra matgäster mottagas.
 Möbl. o. omöbl. rum för längre eller
 kortare tid.

Obs.! Gott bord. Piano.

Eriksonska Pensionatet

Drottninggat. 83, 2 tr.

55

P.A. COLLINS
BOMULLSVÄFNADER

STÖRSTA

URVAL

AF

BÄSTA SVENSKA
FABRIKAT

HOS HVARJE VÄLSORTERAD VÄFNADSHANDLARE

22

Brunnskurer i hemmen.

RADELIIUM

Undertecknad, som under flera år i lämpliga
 fall, särskildt vid allmän svaghet, nervositet och
 sömnlöshet föreskrifvit drickandet af radioaktivt
 vatten, framställt ur Aktiebolaget
 Radioaktiva Vattens, Stockholm,
 Radiumelement och Radium-
 aktivatorer, har därvid ansett sig
 kunna konstatera, att ifrågavarande
 vatten haft en sakta men säkert
 fortskridande, välgörande inver-
 kan på dylika åkommor. Under
 kuren har därjämte framgått,
 hvilket jag förut haft tillfälle fram-
 hålla, att det angifna radioaktiva
 vattnet har en påtaglig regleran-
 de inverkan på matsmältningsor-
 ganens funktioner.

Sundsvall den 4 april 1914

C. O. Elfström. Förste Stadsläkare.

Under 4 års tid har jag i min praktik vid fall af
 äkta gikt och reumatiska åkommor ordinerat dricks-
 kurer med starkt radioaktivt vatten från Aktiebola-
 get Radioaktiva Vattens Radiumelement. Resulta-
 tet har alltid varit godt, i många fall öfver all för-
 väntan. Av vikt är att träffa för individen lämplig
 dosering och att därefter icke i förtid afbryta kuren.

Eskilstuna den 15 Maj 1914.

Sigurd Blom. Stadsdistriktsläkare.

AKTIEBOLAGET RADIOAKTIVA VATTEN

Riks 38 13 Brunkebergstorg 11, Stockholm Allm. 16390

35

HERTHA

I. ÅRGÅNG

15 DECEMBER 1914

HÄFTE XX

Under de eviga stjärnorna.

Åtskilliga hittills av flertalet godtagna begrepp torde efter världsbrandens stora förvandlingsprocess befinnas ha undergått en betydande revidering.

En av tidens märkliga andar, Rabindranath Tagore, har kort före krigsutbrottet i ett föredrag (vid en kongress i Rochester, New York) utvecklat sina tankar om raskampen som världens största problem, vilket alla tider igenom väntat på sin lösning genom erfarenhet.

Det fanns en tid, säger han, då bristen på samfärdsmedel vållade, att åtskilliga raser och nationer levde i avskildhet, och i följd härav fingo deras sociala lagar och inrättningar lokal karaktär. På trånghjärtat sätt voro de rasvänliga och främlingsfientliga. Folken hade sällan tillfälle att anpassa sig efter utomstående. Stötte de samman med främmande, grepo de till våld, förenklade problemet till det yttersta genom att utrota främmande element eller fullständigt uppsuga dem i sig.

Ännu äro människorna belastade med århundradens arv av misstro mot alla främlingar, en misstro som inte är något annat än djurets primitiva instinkt. Träda de i förbindelse med ett folk, som står utanför deras sociala gränser, så ha de alljämt kvar inom sig denna lurande vildhet, som vid ringaste utfordran bryter fram. Deras andliga öga är inte så inrättat, att de kunna rätt förstå främlingen. De giva sig den största möda att bevisa

överlägsenheten i egen religion och filosofi och vilja icke erkänna, att sanningen, just emedan hon är sanning, måste visa sig i olika dräkt inom olika länder och att just själva sökandet, vilken form det än har, är det enhetliga i mångfalden, den basis för enighet, på vilken kan byggas vidare till kärleksfullt förstående.

Denna blindhet är resultatet av en isolerad uppfostran, som gör människan oduglig för världsborgardömet. Det kan inte längre fortgå på detta sätt. I den nya tidsåldern ha människorna genom naturvetenskaperna och handeln ryckt varandra närmare än någonsin och stå nu i full och levande beröring med historiens största problem, raskampen. Det har ju funnits profeter, filosofi och litteratur, som predikat människosläktets enhet, som givit större synpunkter utåt än vad de snävt begränsade folktraditionerna och vanorna förmått. Men tills nu har mänskligheten endast lekt med broderskänslan för alla, som barnet leker med sin docka. Detta lekande har visat sanningen i en känsla, som är människohjärtat medfödd, men som hittills icke ägt real motsvarighet. Men nu är lekens tid förbi och det som nu gömmas i känslan är ett tungt ansvarsmedvetande.

För varje människa har den mänskliga världen vidgat sig på ett sätt, varom man förr ej vågat drömma. Att vi ej voro förberedda på det ändrade sakläget träder

fram klarare dag för dag. Trots det ogünstiga läget är Tagore övertygad att lösningen är närmast då svårigheterna äro som störst.

Det största, varöver denna tidsålder kan vara stolt, är födelsen av människan i det mänskliga medvetandet. Hennes vagga var icke i ordning, hon är född i armod, hennes barndom är vårdslösad i ett stall vid vägen, föraktad av rikedom och makt. Men dagen för hennes triumf närmar sig. Hon väntar på sina diktare och profeter, på skaran av enkla arbetare, och de skola icke försumma sig. Om blott ropet på mänsklighet ihärdigt håller i sig, så kan den högre naturen i människan icke annat än svara. Hon skall plötsligt erinra sig, att det förfärligaste av alla självmord är att döda den högsta sanningen inom sig. Då nationell egenkärlek, rashat och handelsegennyttja börja visa sina fula utväxter i allra högsta flor, då kommer tiden för mänskligheten att erkänna, att dess frälsning icke ligger i politiska organisationer, icke i utbredda handelsförbindelser, icke i något socialsystems mekaniska inrättningar, utan i en djupare medvetandets befrielse till kärlek, i förkroppsligandet av Gud i människan.

Skall den indiske siaren få rätt? Besvaras icke redan ropen på mänsklighet jorden runt, om ock svagt? Och när en dag krigsyran är förbi och ångern och förkrosselsen är det största från krigets alla bloddränkta valplatser hemförda bytet, skall ej då detta rop höras mäktigare och finna gensvar i miljoner förr stumt slutna själar, skall ej då fosterlandskänslan innefatta världsborgardöme?

Men att leva i en tid som denna, då omdaningens långa preludier snart höra

till det utspelade och själva det majestätiska tonverket skall börja utföras, innebär en sådan summa av fördjupat livsintresse, att man understundom kring nuets många martyrer snarare urskiljer glorian om pannan än förödelsens styggelse vid deras fötter och mordvapnen runt omkring.

*

Skall det männe kunna räknas bland utopierna, om man till hälften väntar, att de europeiska samfundens blick på kvinnan från och med denna utranssakelsens stormtid skall ha skärpts och vidgats på ett sätt, som från kvinnlig tillvaro äntligen tar bort den oförskyllda förödmjukelsens stigma?

En bild av den smått tilltagna och jordbundna kvinno själen tjusade en gång Georg Brandes i högsta grad. I Andersens "Herdinnan och sotaren" finner Brandes kvinno själen uppfattad och återgiven med en sådan fyllig genialitet, att hans beundran för diktaren endast kan uttryckas med superlativer. Vi minnas kanske alla, hur sotaren frågade den lilla herdinnan, om hon hade mod att följa honom ut i världen, fast vägen dit gick genom kakelugnen, rören och pipan. Herdinnan tyckte ju det såg svart ut, men följde honom dock den besvärliga vägen genom natt och mörker ända till skorstenskransen.

"Himlen med alle sine Stjerner var oven over, og alle Byens Tage neden under; de saa' saa vidt omkring, saa langt ud i Verden; den stakkels Hyrdinde havde aldrig tænkt sig det saaledes; hun lagde sit Hoved op til sin Skorstensfejer og saa græd hun. 'Det er altfor meget!'

sagde hun. "Det kan jeg ikke holde ud! Verden er altfor stor! Gid jeg var igen paa det lille Bord under Spejlet!" Och så ville hon att sotaren, om han höll av henne, skulle följa henne tillbaka hem igen, på annat vis kunde hon aldrig bli glad mera.

Djupare, obarmhärtigare och sannare har det kvinnliga uppblussandet, med vad det avlar av dådkraft, aldrig blivit av en dansk diktare genomskådat, menar Brandes. "Hvilken Finhed i Fremstillingen: den öjeblikkeligt redebomme Begejstring, den förste Gysens heltemodige Overvindelse, Udholdenhed, Besluttethed, Fasthed lige til det Öjeblik — da det kommer til Stykket, da Fastheden knækker over og Længselen vaagner efter det lille Bord under Spejlet!"

I stort taget ligger i detta Andersen-Brandes'ska avslöjande av kvinnlig själskraft och feminina själsbehov hela sekelvärderingen fastslagen. Nu stå vi mitt i en ny period, i en tid, då kring det könsliga icke längre kan upprätthållas dessa snäva gränser, som en gång symboliserades i kyrkobrukets "karlsida" och "fruntimmersida", skilda av mittelhången. De äldre bland oss komma väl ännu ihåg akademiska högtidsfester med doktorer och jubeldoktorer placerade vid middagsfestbordet i salen, en grann rad, där serafimerband och kraschaner lyste upp bland svarta frackar, medan allt vad kvinnekön hette från läktaren hade rättighet att bevitna de sinas ära och aptit.

Liksom vi nu, trots nationalismens upplammande i starkaste låga, måste vara på väg mot internationalismen, världsborgardömet, så äro vi utan tvivel på väg mot ett andligt utjämnande mellan könen.

Då nu verkligheten dag från dag erbjuder skådespelet av sjuksköterskor inom flera nationer, som till häst och till fots, i natt och fasa genomsöka slagfälten för att bärga så många som möjligt av dess offer, hur skall denna erfarenhet ena sig med föreställningen om den kvinnliga bristen på mod, överflöd på svaga nerver o. s. v.? Sedan Florence Nightingales tid vet man ju om detta slag av hjältinnor; men Krim, Balkanländerna äro ändå litet ur vägen för det övriga Europa, det är först nu Europas ögon direkt falla på döda Röda-kors-systrar å kyrkogolven, på en drottning riskerande livet i löpgravar för att uppmuntra soldater, på snart sagt oräkneliga av kvinnoviljor skapade organisationer till mildrande av det ohjälpliga.

Men det finns under "Himlen med alle sine Stjerner" vidare fält än slagfälten, det finns friare rum för andens och krafternas spänning, och ingenstädes tyckas kvinnorna rygga tillbaka.

Hvad är det som fattats kvinnor för att de skulle vilja ut från bordet och spegeln om inte frihet och synvidd. Knappt ha de själva kämpat sig fram till vidgad synkrets, förrän de börja sätta egna spår i kulturen. Som hustrur, mödrar och vänner, som vetenskapsidkare, läkare, lärare, sociala arbetare, ja, väl även som konstnärer ha kvinnorna redan börjat föra in något nytt i världen — något som skall ha bestående värde — i det de visat sig mäktiga av kärlek icke blott till make, barn, eget land, utan till mänskligheten och kanske främst till det en maskulin kultur icke velat veta av: freden.

Kvinnan med dessa vyer har ganska måttlig åtrå efter spegeln i det lugna hör

net, och tar hon sin sotare med sig ned från skorstenskransen, så är det inte mera för att mota in honom i den egna lilla vrån till att vegetera i ro, utan för att mota ut honom bland de stridande i

världen, bland dem som kämpa för sanningens seger, lysta av kärlekens eviga stjärnor.

Metta Greger.

Lärarelönenämndens betänkande.

”De tjänster, i vilka kvinna må vinna anställning”.

År 1873 öppnade de svenska universitetens sina portar för kvinnliga studerande, och under åren 1875—1914 ha närmare ett halvt tusental kvinnor avlagt akademisk examen, därunder flertalet inom den filosofiska fakulteten. Såsom en naturlig konsekvens av rättigheten att avlägga akademisk examen borde, tyckes det, ha följt rättigheten att söka och inneha sådana ämbeten och tjänster, till vilka avlagd akademisk examen utgör förutsättningen. Så var emellertid långt ifrån fallet.

Oavsett den starka mur, som fördomar rest mot kvinnors anställande i andra än lägre befattningar, fanns ett lagligt hinder i Regeringsformens 28:e paragraf: ”Konungen äger att i Statsrådet utnämna och befordra infödde svenske män till alla de ämbeten och tjänster, vilka äro av den egenskap, att Konungen fullmakter därå utfärdar...”

Till tjänster med kunglig fullmakt hörde före 1904 icke adjunks- och lektorstjänster, då dessas innehavare utnämndes av domkapitlet. 1904 års läroverksreform överflyttade emellertid utnämningen i fråga till Kungl. Maj:t, och därigenom berövades kompetenta kvinnor möjlighet att söka dylika befattningar.

År 1909 föll emellertid det grundlags-

enliga hindret mot kvinnors anställande i flertalet av ifrågakvarande fullmaktstjänster. Riksdagen antog nämligen då ett tillägg till R. F. § 28 så lydande:

Till lärarebefattningar vid statens läroanstalter, de teologiska läroverksanstalterna vid universiteterna likväl undantagna, till andra beställningar vid inrättningar för vetenskap, slöjd eller skön konst samt till läkarebefattningar må i den ordning, som ovan sagts, och med tillämpning av grunder, som av Konungen och Riksdagen godkänts, kunna utnämnas och befordras även infödda svenska kvinnor.

Praktiskt taget står dock frågan ännu, nära sex år efter grundlagsändringen, på samma punkt som före densamma. De erforderliga ”grunderna” ha låtit vänta på sig.

Först 1½ år efter grundlagsändringens antagande gick Kungl. Maj:t i författning om vidtagande av åtgärder för uppgörande av förslag till dessa grunder. Arbetet härmed överlämnades åt kungl. löneredlingskommittén, vars förslag förelåg i januari 1911. Detta var emellertid sådant, att det förkastades av både vänner och fiender till grundlagsändringen och ansågs av Kungl. Maj:t icke kunna tagas till utgångspunkt för någon lagstiftning. Även 1912 års riksdag gick, utan att frågan fördes närmare sin lösning. Sommaren 1912

tillsatte Kungl. Maj:t den s. k. lärarelönenämnden, som bl. a. fick i uppdrag "att uppgöra förberedande förslag till ny löne- och pensionsreglering för lärarepersonalen vid rikets allmänna läroverk, därvid även frågan om kvinnors anställning i utsträckt omfattning vid dessa läroanstalter bör tagas i betraktande".

Här gällde det således endast en gren av de tjänster, som grundlagsändringen berör, och denna gren utgjorde endast en detalj av det stora arbete, som nämnden fått sig förelagt. Nämnden började sitt arbete i september 1912, och resultatet av dess mer än tvååriga verksamhet föreligger nu i tre digra volymer på sammanlagt 1,882 sidor, av vilka några hundra sidor äro ägnade åt frågan om kvinnors anställning vid statens läroanstalter och därmed sammanhängande frågor.

I den del av betänkandets tredje kapitel, som avhandlar "De tjänster, i vilka kvinna må vinna anställning", redogöres för de olika åsikter, som gjort sig gällande ifråga om grundlagsändringens innebörd. Å ena sidan har framhållits, att grundlagsändringens enda betydelse är den, att därigenom upphävs det hinder, som förut i grundlagen fanns stadgat för Konungen att utnämna kvinnor till ämbeten, men att därav icke följde, att den möjlighet, som grundlagsändringen berett, behövde i hela dess vidd eller över huvud tills vidare alls begagnas. Detta borde ske endast för såvitt statens intresse krävde eller åtminstone medgäve det. Å andra sidan har den uppfattningen uttalats, att genom grundlagsändringen kvinnors behörighet till ämbeten i fråga i princip fastslagits, varför i grunderna icke borde intagas annan begränsning med avseende på tillträde till

befattningar än att kvinna må uteslutas från sådana, för vilka hon uppenbarligen icke lämpar sig.

En tolkning av grundlagsändringen i överensstämmelse med den förstnämnda uppfattningen anser nämnden, glädjande nog, vara uppenbart orimlig och utgår sålunda därifrån, att kvinnor böra få tillträde till alla lärarbefattningar vid statens allmänna läroverk med undantag av dem, om vilka det kan påvisas, att kvinnor för dem icke äro lämpliga.

Med tillfredsställelse konstaterar man, hur nämnden i stort sett lyckats frigöra sig från de fördomar, som präglat föregående utlåtanden i samma fråga. Det stora framsteg, som lärarelönenämndens betänkande innebär, framträder bäst mot bakgrunden av kungl. löneregleringskommitténs. Kommittén ville medgiva kvinnor rättighet att bekläda adjunktsbefattningar vid rikets allmänna läroverk, men utstänga dem från lektorat. Lektoraten ansåg sig kommittén böra undantaga på grund av "uttalade farhågor" angående kvinnors förmåga att upprätthålla disciplin bland ynglingar på gymnasialstadiet. Här om uttalar sig lärarelönenämnden på följande sätt:

"Om kvinnas lämplighet som lärarinna på gymnasialstadiet föreligga erfarenheter huvudsakligen från enskilda kvinnliga gymnasier och enskilda samskolor. Såväl erfarenheten från dessa skolor som från kvinnors verksamhet som lärare vid högre lärarinneseminarier har tydligen ådagalagt kvinnors förmåga att meddela undervisning på ett stadium, som motsvarar gymnasiernas. Däremot hava kvinnor utom under genomgående av provårskursen haft föga tillfälle att ådagalägga förmåga att

upprätthålla disciplin i gymnasiaklasser med uteslutande manlig ungdom. Den disciplinära förmågan är emellertid ingalunda bunden vid ett visst kön. Dels bottnar den i personliga förutsättningar: fasthet och viljekoncentration, egenskaper, som likaväl kunna förefinnas hos en kvinna som hos en man, dels sammanhänger den med förmågan att meddela en intresseväckande undervisning. Nämnden delar för övrigt den uppfattning, som läroverksöverstyrelsen uttalat i sitt utlåtande över löneregleringskommitténs betänkande att disciplinfrågan torde sättas hårdast på prov i mellanklasserna.

Huruvida kvinnor över huvud taget skulle vara lika lämpliga som män såsom lärare vid gymnasier är en fråga, som nämnden icke anser sig kunna besvara med nu tillgängligt erfarenhetsmaterial. Vad nämnden däremot är övertygad om är, att kvinnor finnas och komma att finnas, som äga förutsättningar att utöva en gagnarik verksamhet som gymnasielärare. Att under sådana förhållanden förvägra kvinnor tillträde till dessa befattningar skulle enligt nämndens mening tydligen vara stridande mot grundtanken av Regeringsformens § 28."

Nämnden hänvisar i detta sammanhang till de uttalanden angående kvinnliga lärarens lämplighet på gymnasialstadiet, som på begäran av Akademiskt bildade kvinnors förening gjorts av rektorer för enskilda goss- och samgymnasier, uttalanden, som avgjort äro till de kvinnliga lärarnas förmån.

Nämnden delar icke heller farhågan för läroverkens feminisering genom de kvinnliga lärarnas inflytande och anser, att "diskussionen i denna fråga rör sig med all-

männa ordalag och icke har något underlag av faktiskt påvisbara realiteter". För övrigt tror nämnden icke, att kvinnor komma att söka och vinna anställning vid de allmänna läroverken i så stort antal, att man behöver frukta för ett alltför starkt kvinnligt inflytande, men har icke velat motsätta sig läroverksöverstyrelsens förslag att vid varje gossläroverk minst halva antalet ämneslärartjänster skall innehas av män.

Nämnden uppehåller sig icke vidare vid frågan om kvinnors tillträde till lektorat vid högre lärarinneseminarium. Mot den saken hyste icke ens löneregleringskommittén några betänkligheter.

Till de av 1909 års grundlagsändring berörda tjänsterna hörde icke adjunkturerna vid statens folkskoleseminarier. Dessa befattningars innehavare tillsattes nämligen av domkapitlen. Folkundervisningskommittén föreslog emellertid i sitt 1912 utgivna betänkande om folkskoleseminarierna, att utnämningssrätten ifråga skulle överflyttas till Kungl. Maj:t. Kommittén tog antagligen för avgjort, att frågan om kvinnors tillträde till tjänster med kunglig fullmakt skulle vara avgjord före tillkomsten av den nya seminariestadgan. Denna är emellertid daterad den 3 juli 1914, och där har frågan om adjunkt-befattningarnas tillsättande lösts så, att **m a n l i g** adjunkt tillsattes av Kungl. Maj:t, **k v i n n l i g** däremot av folkskoleöverstyrelsen. Lärarelönenämnden betraktar med rätta denna besynnerliga anordning som ett provisorium och upptar därför bland fullmaktstjänsterna i fråga även de kvinnliga ämneslärartjänsterna vid folkskoleseminarierna. I likhet med folkundervisningskommittén föreslår nämnden, att vid

de kvinnliga seminarierna minst halva antalet ämneslärarebefattningar skola innehas av kvinnor och vid de manliga minst halva antalet av män. Nämnden föreslår f. ö., att adjunkturerna vid folkskoleseminarierna skola ombildas till lektorat.

De ämneslärartjänster, som enligt nämndens förslag skulle komma att öppnas för kvinnor, äro alltså:

adjunkturen vid realskola för gossar och högre allmänt läroverk,

lektorat vid högre allmänt läroverk, Högre lärarinneseminariet och folkskoleseminarium.

Nämndens förslag utesluter sålunda fortfarande kvinnor från adjunktur vid statens samskolor. Enligt gällande bestämmelser skola vid varje statens samskola finnas tre manliga adjunkter och tre ämneslärarinnor. För anställning som ordinarie ämneslärarinna vid statssamskola fordras antingen avgångsexamen från Högre lärarinneseminariet eller ock akademisk examen med provår. Att dessa kompetensbestämmelser fastställdes, torde, säger nämnden, berott bl. a. därpå, att det icke ansågs möjligt att för ifrågavarande tjänster kunna förvärva akademiskt bildade lärarinnor i tillräckligt antal. Skulle nu de tre ämneslärarinnetjänsterna ersättas med kvinnliga adjunktstjänster, torde, om kvinnor enligt nämndens förslag kunna befordras bl. a. till adjunktbesattningar vid de allmänna läroverken, möjligheterna att få ifrågavarande tjänster vid samskolorna besatta med sålunda utbildade lärarinnor snarare bli mindre än större. Man skulle därför kunna riskera, att dessa kvinnliga adjunktstjänster delvis skulle komma att stå obesatta.

Nämnden har emellertid icke tagit med

i räkningen två viktiga faktorer, först och främst att antalet akademiskt bildade lärarinnor vuxit högst avsevärt sedan ovan nämnda kompetensfordringar för 10 år sedan fastställdes, för det andra att ämneslärarinnetjänsterna vid samskolorna skulle bli betydligt mera begärliga för sådana lärarinnor, om de där finge utsikt till samma löneförmåner, som medfölja adjunktur vid gosskola.

Mot nämndens beslut att icke föreslå någon ändring i nu gällande bestämmelser rörande lärarebefattningarna vid samskolorna föreligger reservation av seminarieadjunkten Anna Sörensen, som påyrkar, att ämneslärarinna vid statssamskola bör likställas med lärare vid kommunala mellanskolor, för vilka är stadgat, att manlig och kvinnlig lärare, som avlagt de prov och fullgjort den tjänstgöring vilka erfordras för behörighet till adjunktstjänst vid allmänt läroverk, äger att härför tillgodoräkna sig fem tjänsteår för uppflytning i högre lönegrad.

De som med intresse följt behandlingen i olika instanser av frågan om kvinnors tillträde till statens ämbeten ha säkert i friskt minne, hurusom löneredningskommittén föreslog kvinnors utestängande från alla s. k. chefsbefattningar. Kommittén var nämligen ytterst mån om att man på de områden, där erfarenhet saknas, skulle fara fram med stor försiktighet. Kommitténs försiktighet var emellertid så stor, att den sträckte sig även till det område — det pedagogiska — där man har en ganska rik och jag vågar säga synnerligen god erfarenhet angående kvinnors duglighet såsom chefer.

Lärarelönenämndens fördomsfrihet gör sig även gällande på detta område. Näm-

den säger sig icke ha hyst några betänkligheter mot att förorda, att kvinnor skulle få tillträde till rektorsbefattningar, och anger såsom skäl för denna sin ståndpunkt det förhållandet, att kvinnor grundat och som föreståndarinnor med framgång lett såväl kvinnliga seminarier som samskolor och högre skolor för kvinnlig ungdom. Nämnden har emellertid icke ansett lämpligt, att läroanstalter, som uteslutande äro avsedda för manlig ungdom, ledas av kvinnor.

Nämnden föreslår alltså, att kvinna skall kunna utnämnas:

till rektor vid statssamskola, Högre lärarinneseminariet och kvinnligt folkskoleseminarium.

Mot nämndens förslag i vad som rör kvinnors tillträde till ovanberörda tjänster föreligga reservationer av lektor J. F. Nyström och adjunkten Olof Olsson.

Lektor Nyström intar samma ståndpunkt som lönerogleringskommittén och vill för sin del endast vara med om att bereda kvinnor tillträde till adjunktur vid realskola för gossar och högre allmänt läroverk samt till lektorat vid Högre lärarinneseminariet och folkskoleseminarium.

Adjunkten Olsson hemställer, "att kvinnans verksamhet inom våra läroanstalter för gossar och manlig ungdom ej måtte utvidgas utöver vad den nu är".

Reservationerna erbjuda på det hela taget inga nya synpunkter utöver dem,

som motståndarna till grundlagsändringen haft att andraga varje gång denna fråga varit under behandling. Lektor Nyström, mångårig medlem av konstitutionsutskottet, har emellertid gjort den ganska förvånande upptäckten, att hänsynstagande till könet, då det gäller tjänsteställning, är något för svensk lagstiftning fullkomligt främmande. Han vänder sig mot nämndens förslag, att minst halva antalet lärare skall vid läroverk för manlig ungdom utgöras av män och vid läroverk för kvinnlig ungdom av kvinnor. "Denna egenomliga bestämmelse", säger hr Nyström, "strider uppenbarligen mot stadgandet i § 28 R. F. att vid utnämningar avseende skall fästas endast vid skicklighet och förtjänst, ty härmed införes ett nytt begrepp såsom i första hand utslagsgivande, nämligen sökandens kön. En man skall alltså endast därför att han är man, en kvinna endast därför att hon är kvinna, i vissa fall ha företrädesrätt till en lärarbefattning framför en vida mer meriterad sökande av annat kön. Jag hoppas, att dylika befordringsgrunder aldrig måtte finna rotfäste i svensk lag."

Vad har hittills just enligt denna § 28 i R. F. varit utslagsgivande vid utnämningar om icke könet, och hr Nyströms hela reservation är intet annat än ett hävdande av en sådan princip!

Adèle Philipson.

Själur och ansikten.

VI.

Ellen Key.

Ingen njuggnet finns i henne. Med fulla händer strör hon ut ur sitt ym-nighetshorn, mognad frukt och blad och kart, kornax och halm, guld och kattguld. Varken snålhetens eller självkritikens eller feghetens demoner gjorde henne någon tomhänt, denna magna mater, vars kult har representanter i skilda delar av jordens klot. Mig erinrar hon vackert om någon barndomens tröstarinna, i vars vida förkläde de små borrhade in sina ansikten, vissa om att hos henne alltid få medhåll mot stora och gamla. Hennes förklädsband knyter samman många inbördes fjärrstående väsen ur människo- och tankevärlden. Hon spinner ett nät av skickebud mellan världens ändar till personliga kommunikationers befrämjande. Hon har nästan allt av mor, föga av mamsell och ingenting av karlaktighet — alltigenom är hon kvinnosjäl. Fyllighet och avrundning karakteriserar gestalten. Någon skarp kontur skönjer du ej, om inte näsans modigt framåtvisande, stridsglada linje. Fyllig, låg och mjuk glider rösten med sitt kortöppna a-ljud, rikordigt fram-böjljande i allvar, i harm, i skämt, i vänlig pratsamhet.

Den rösten talar hon med också när hon skriver. Det är som befunne hon sig ständigt i sällskap med en vänkrets, där hon tryggt kan säga vad som faller henne in, viss om att åhörarna bakom ordens flöde taga som kompass det tonfall, som anger den verkliga strömriktningen. Uttryckets precision ersättes av

en övertygelsens kraft, som hos meningsfränder alstrar hjärtlig förståelse, hos motståndare en otacksam — eller tacksam! — vantolkning, som stundom har förståndsskäl för sig. Mellan raderna vet man sig oftast i en hörsal jämte många andra; mycket sällan talar hon i enrum med läsaren eller med sig själv. Kanske hänger det psykologiskt samman med den art av moderlighet, som alltid vill samla hela barnskaran omkring sig.

Men Ellen Key har ej blott "den moderliga bredden". Hon har också hela ungdomens företagsamhet och stridsglädje, dess snabba reaktion mot livet och dess tjuvpojksfröjd över att chockera. Hennes ungdom har dubbel art. Den är dels en fager själens ungdom, som man djupt vördar, då man ser den under silverhår, dels något av "grön ungdom", som man ibland häpnar över att hon ej vuxit förbi. Och dessa två ungdomar, den eviga och den gröna, äro så sammanvävda med varandra, att det ej går för sig att skilja dem i sär. Hon röjer å ena sidan den väsendets ljusa och höga oskuld, som Einar Nielsen destillerar ut i orden: "Kunde jeg give din Aands Renhed!", å andra sidan den ovetenhetens ansvarsfrämmande urskuld, som ger ett uns av realitet åt den "patentfjolle"-bild, som så flitigt gått i marknaden och skaffat "den bildade allmänheten" en säker och billig förfasning. Vad Ellen Key med kry vilja och rena händer i långa rader skriver ned på vita

pappersblad — om polygami, självhärlighet o. s. v. o. s. v. — det förvandlas ofrivilligt av lidelsernas människor till en brutal kopia i jordens mull, en kopia, där originalet ej kan eller vill känna igen sig.

(Skall Ellen Keys kärlek till människorna en gång göra henne villig att bära ansvarsgemenskapens tyngd också med dessa och ej blott med "den bästa ungdomen i Sverige"? Om den stunden kommer, då står Ellen Key åter vid en korsväg — ett av de vägskäl, där den hemlighetsfulla, bländande skuggan av en levande Guds måttstock på härlighet böjer varje mänsklig självhärlighet i stoftet. . . .)

Bakom Ellen Keys lovsånger till Eros ligger en medkänslans paradisdrom, som är så fjärran från alla rävars rönnbärsomdomen, att den tvärtom skjuter över målet åt annat håll och med avundsfritt godtycke till Eros' värld förlägger uppfyllelsen av den längtan, "som fordom stillades av vilan i Gud".

Hur vågade jag nyss tala om ett vägskäl? Ellen Key har för länge sedan "på allvar genomlevat kristendomen" — och levat den förbi. . . . Hon är ung också däri, att hon är färdig med så mycket. Hon har icke endast passerat korsets religion, hon är färdig också med Kant och idealismen och nyprotestantismen och mycket, mycket mera därtill. Endast sällan möta vi minnen om lösgörandets smärta eller ärr efter svunnen samhörighet. Hon är så friskt förargad som ett barn, och hurtigt och duktigt och känslolöst avlivar hon systemen. Det är som i sagan: "Och så högg han hu-

vu't av häxan. Pang, där låg hon!" Man frestas till medhåll och leende, bara det inte gäller något av de tankeområden, där man själv är hemmastadd! Ty då tillkommer där ofta inför den alltför stora raskheten något av indignation, som kväver leendet.

Kritiken har hos författarinnan skarpt nagelfarit dels det myckna obekymrat halvriktiga eller fåkunniga, dels det från grundskilda åskådningar i all vänlighet sammanförda och åberopade. Likväl tror jag, att man därvid ofta förbisett Ellen Keys egenart. Det är i grunden temperamentsfrågor snarare än filosofiska frågor, som hon ställer till sitt tankeföremål, och man kunde säga att hon utlyssnar tankegångarnas rytmer snarare än deras innehåll. De toner hon sålunda fångar äro ofta minst lika väsentliga för förståelse som dem man väntat sig. Hennes eget temperament blir den rörliga enhet, som i sitt lopp rycker med hela det brokiga fång av tankestoff, som — låter sig ryckas med.

För Ellen Key blir också alltid sinnesanalogien ett riktigare uttrycksätt än slutledningen. Bäst kommer hon till sin rätt, då hon skildrar själstillstånd. Under ett vimmel av benämningar och motbenämningar uppenbarar sig då och då någon glimt av själsvetlighet i underbar skönhet. Ellen Key är viss om att själskraft är "den enda verkligt skapande makten". De själsskiftningar, som hänga samman med väsensutvidgningen, med sympatien, med glädjen och öppenheten för allt nytt, som möter på vägen, återger hon som få. Ej underligt då, att hon ej är så lyhörd för det andra tempot i livsrytmen, för

inåtgåendet, begränsningen, paradoxen, tystnaden, döden, korset. Ellen Key har sagt mycket vackert om tystnaden, men sällan låter hon oss höra tystnaden själv.

Hon njuter själv av att dra i härnad mot "den avblomstrade kristendomen". Hon tror så bergfast på "Framtiden". Hon mäter inte den redan förverkligade historien efter topparnas himmelshöjd och avgrundernas djup, hon mäter framåt i längdriktning och fröjdar sig åt synen av valvets vidder, medan hon vandrar vägen fram. "Min Gud är visserligen en nebulosa", säger hon, "men han skall med visshet varda en Gud".

Om jag icke visste, att "kristendomens" farligaste fiender alltid varit — namnkristna, så skulle jag ändå inte tro stort om Ellen Keys nedrivarmakt därvidlag "Hennes hjärta är större än Gud", menar hon. Detta medgivande förräder, att den svagaste punkten i Ellen Keys religion just är — medelpunkten.

"Det viktigaste är icke vilken livsåskådning vi omfatta — utan att vi ha troskraft nog att omfatta en livsåskådning, handlingskraft för att i livet förverkliga den", säger Ellen Key. Och däri kan den instämman, som tror, att "Gud är större än vårt hjärta och vet allt". Hon är i sin nebulosatrou mera äkta religiös än många, som bekänna sig till en långt mera djup, paradoxal och plastisk tro än hennes. Mera än de flesta har Ellen Key det mod, som kommer av tro. Hon är aldrig rädd om sitt eget skinn och alltid vaken att praktiskt gripa in — i det avseendet är hon företagsamhetens människa, ej drömmens. Att hon står levande, modig och glad in i ålderdomen utan att ha låtit sig skambitas av all den

gemena smuts, som man överöst henne med — det är en av de vackraste ytt-ringarna av hennes livstro. Här hon nått lika högt över rökelsen som över glåporden — då har hon mäktat ännu mer. Då är humorn hennes.

Med Ellen Keys livstro sammanhänger hennes tro på barnet, som hon a priori räknar till "Framtiden". Kärleken har givit henne mycken klarsyn därvidlag, ännu mera klarsyn än blindhet. Och boken om Barnets århundrade är ett urkraftigt Vak upp för all tanke- och hjärteslö "uppfostran". Men bättre än barnen känner hon kvinnorna: i närvarande stund vet jag ingen som så innerligt ser kvinnosaken i hela människosammanhanget som Ellen Key. —

Den som skriver dessa rader såg och hörde Ellen Key första gången för många år sedan, då hon i Göteborg höll sitt föredrag över Levnadskonst (Malwida v. Meysenbug). Jag hade varit i oerhörd spänning "att höra Ellen Key" och hade nära nog bespetsat mig på att skåda henne som gud eller djävul — till hänförelse eller brinnande harm. Den gången blev jag mycket "skuffet". Och när jag följande dag personligen sammanträffade med Ellen Key — i en atmosfär, som eljest var idel beundran — och föredraget bragtes på tal oss emellan, utbrast jag i svårtillämpad, ohövlighet och tårögd ärlighet: "Jag kunde inte tycka om det där föredraget". — "Kära barn, man tycker så olika", sade Ellen Key. Och så började hon moderligt och vänligt tala om andra saker med det frusna, ensamma lärarinnebarnet, förstod dess buttra

ärlighet och värmdes det i sin andes många klädnader. — "Jag tycker inte om föredraget", sade jag åter, när vi skildes. Lika enstaka och onyanserat

tillade jag: "Men jag tycker om Fröken!"
Och det gör jag fortfarande.

Emilia Fogelklou.

Englands kvinnor och kriget.

Övers. från förf:s manuskript.

Man kan med visshet säga, att liksom de krigförande makternas alla kvinnor önska sina egna landsmän framgång, önska de alla också fred på annat sätt och i annan grad än männen. Jag kan inte uttala "kvinnans" mening, emedan det inte existerar någon sådan. Det finns kvinnor av alla meningar och meningsskiftningar, liksom män, och meningarna hos den stora mängden av kvinnor äro vitt skilda här i England beroende på samhällsställning och uppfostran, liksom hos männen. Vi ha kvinnor lika militaristiskt sinnade och reaktionära som män. Vi ha kvinnor, som tro på blodströmmars renande kraft, och kvinnor, som lida av akuta anfall av vad som blivit kallat "espionitis", — liksom män. Och ändå finns det här i England, där kvinnorörelsen har varit stadd i växande sedan 1866 och nått fram till alla kvinnor sedan 1906, tecken, som jag tror, på att kvinnorna i en snar framtid skola vara i stånd att åvägabringa en kraftig framryckning i rörelsen för ett internationellt avgörande av tvistigheter utan krig.

Man har brukat anse, att vid krigsutbrott mäns och kvinnors skyldigheter klart fördelade sig: männen gingo ut i kriget, kvinnorna uppehöll hemmen,

skötte de sårade och gräto över de döda. Men kvinnorna ha begärt politisk rösträtt; icke endast rösträtt inom församlingarna för att få del i ordnandet av sjuk- och fattigvården, utan för att få rätt att rösta på en parlamentskandidat, och de fråga sig: "Hur kommer det sig, att parlamentsmedlemmarna haft så litet att göra med uppkomsten av detta krig?" Ännu mera enträget fråga de sig: "Hur kommer det sig, att de manliga väljarna ha haft så gott som intet att göra med uppkomsten av detta krig?" Det finns inte, tror jag, något tvivel om att när nationen i sin helhet fick reda på de omständigheter, som framlagts i regeringens "Vita bok", den kände, att det inte gavs annat val för Storbritannien den 4 augusti än att delta i kriget. Det är vidare ingen fråga om att inte i det närmaste hela nationen av allt hjärta stöder regeringen i fullföljandet av kriget och är beredd till stora offer och stor uthållighet. Men detta hindrar icke tänkande kvinnor från att undra, huruvida inte krig skulle bli vida mindre möjligt, om parlamentet hade mera kunskap om och kontroll över utrikespolitiken och om parlamentet på ett verkligt demokratiskt sätt valdes av hela folket, kvinnor så väl som män.

Skälen för att tro, att så skulle vara,

äro mycket enkla. Vilka som än må vinna på ett krig mellan s. k. "civiliserade" nationer — antingen det nu blir kejsare eller kungar, finansmän eller vapenfabrikörer — massan av folket lider alltid, och de som därvid lida mest äro kvinnorna. För dem existerar intet av det som gör krig tilldragande för männen. För dem inga hedersbetygelser, inga titlar, inga ordnar, inga muntra äventyr, ingen "ära"! De ge sitt käraste; de framleva sina liv i änkestånd och armod; deras döttrar måste förbli ogifta; deras barn födas förkrympta under den förfärliga bördan av ett internationellt brott. Nutidens krig utväljer de kraftigaste männen till att slaktas, de odugligaste stanna hemma och bli fäder till nästa generation.

För de flesta män ha sammandrabbningens fröjder och faror en naturlig lockelse; ett stort antal män äro stridslystna. Somliga kvinnor äro så ock. Men hos det stora flertalet kvinnor är bevarelsesdriften, icke stridslusten, det förnämsta. Detta synes mig vara en motsats lätt förklarlig ur biologiska fakta. Världen har ännu icke civiliserats, emedan de flesta män inte äro tillräckligt vetenskapligt ärliga att göra reda för sig, att då den mänskliga varelsen är tvåkönad, måste det givas fulla utvecklingsmöjligheter för bägge könens särskilda karaktär och krafter, om man skall uppnå den högsta grad av civilisation. Männen ha i allmänhet behandlat kvinnorna som sin egendom: en mycket kär och förtjusande egendom kanhända, men dock uteslutande till för ägarnas godtycke och nöje. Kvinnorna ha endast under

de senaste femtio åren erhållit någon uppfostran och partiell frihet, och det behövs ett par generationer för att de skola lära sig t ä n k a som kvinnor. De ha alltid kä n t som kvinnor, men med några få undantag ha de tänkt och nästan alltid talat och skrivit som männen önskade det.

Nu kommer det att bli olika. Detta krig har varit den mest förfärliga chock för tänkande kvinnor. Blotta instinkten kan icke längre räcka till för dem. De måste skaffa sig ny mark under fötterna genom en livsfilosofi, som bringar dem i ett förnuftigt förhållande till samhället. Somliga av oss känna sig som blotta kastbollar för politikerna, och vi äro utom oss över deras fordran på att få förstöra vårt livsverk, våra hem, våra barn, själva släktet, vars vårdare vi äro — till och med politiker veta så mycket! Om de manliga pacifisterna förstärkas — och det kommer att ske — med kvinnliga pacifister, fyllda av kvinnors hängivenhet för fredens liv, skönhet och bragder, med kvinnor i stånd att ingjuta en positiv glädje i det svåra och farliga arbetet för frihet och kärlek, skola fredssträvandena få en kraft som aldrig förr i världens historia.

Jag tror att denna drivande kraft kommer att utgå från Storbritannien och jag hoppas även från andra länder. Ingen kan säga vilka som skola leva för att se fullbordandet. Att röra sig — och röra sig i rätt riktning — är nog. Vi kunna leva endast en dag åt gången.

H. M. Swanwick.

Glimtar utifrån.

Hertha och Weimar. Vår epigrammatiskt tillspetsade lilla artikel om »Goethes kurs» har föranlett en värderad prenumerant i Goethes stad, skriftställarinnan Maria Rassow, att sända oss följande gensaga, vilken vi med nöje meddela som en alldeles direkt glimt utifrån:

I häft. 18 av Hertha stå några uttalanden om Goethe och dessa dagars kämpande Tyskland. Jag skulle vilja göra den onämnda författarinnan uppmärksam på något som hon har förbisett och som just är karaktéristiskt för oss och vårt läge. Jag menar de nu synnerligen ofta förekommande citaten ur »Hermann und Dorothea». Den skald, som i slutet av detta verk gav så förstående och äkta uttryck åt de känslor, som nu besjåla vårt för sin tillvaro kämpande folk, skulle vara oss »en aktad mumie» etc.?

Jag önskade, att författarinnan hade varit närvarande, när dr Milan, Berlinrecitatören, nyligen höll en deklamationsafton här i Weimar och slutade med sista sången av »Hermann und Dorothea». Det stormande bifallet gällde Goethe. Och samma jubel som här har dr Milan framkallat i alla städer, när han läste dessa verser:

Dies ist unser! so lass uns sagen und so es behaupten!
 Denn es werden noch stets die entschlossenen
 Völker gepriesen,
 Die für Gott und Gesetz, für Eltern, Weiber
 und Kinder
 Stritten und gegen den Feind zusammenstehend erlagen.
 Du bist mein; und nun ist das Meine meiner als jemals.
 Nicht mit Kummer will ich's bewahren und sorgend geniessen,
 Sondern mit Mut und Kraft. Und drohen diesmal die Feinde,
 Oder künfftig, so rüste mich selbst und reiche die Waffen.
 Weiss ich durch dich nur versorgt das Haus und die liebenden Eltern,
 O, so stellt sich die Brust dem Feinde sicher entgegen.
 Und gedächte jeder wie ich, so stünde die Macht auf
 Gegen die Macht, und wir erfreuten uns alle des Friedens.

Maria Rassow, Weimar.

Då vi älska sanningen och Weimar (i den mån neutraliteten medger det), så är oss detta beriktigande dubbelt välkommet.

Julen i dårhuset. En skrupulös mänska kan i dessa dagar ertappa sig med en undran, om de krigförande nationerna skola visa sig besitta nog anständighetskänsla för att i år avstå från allt firande av fridens högtid.

Denna fråga ha vi att besvara med ett bestämt nej. Om Tyskland och England särskilt, de framför andra julälskande länderna, förutse vi, att de denna gång skola göra det mesta möjliga av högtiden. Och varför skulle de inte? De voro inte ett uns kristligare i fjor än i år, och vad det goda samvetet angår, som lär vara ett villkor för äkta julglädje, så ha bägge parterna, som man vet, sina papper fullständigt i ordning.

Om detta självgoda medvetande i familjefestens uppvekade stämning ett ögonblick råkar vackla, så mycket bättre. Ty julen är ingen moralisk utmärkelse, ingen belöning för välförhållande under årets lopp: stygga barn få dockor och pepparkakor såväl som de snälla. Det är bara de fattigaste som riskera att bli utan, belgier, östpreussare och sådana . . .

Julen är det ljus vi tända åt oss för att frälsa oss ur årets mörkaste dagarssvårmod; hur skall den inte stråla nu mot det världsundergångsmörker, som ruvar över jorden! Mörkret ha vi för våra synder, men ljuset för tjäna vi för vår olycka.

Där världen är ung. Det amerikanska rösträttslivet har detta år varit friskare än någonsin. Striden stod om sju stater, där frågan om allmän rösträtt hunnit så långt som till referendum och där det alltså gällde att upplysa varenda valman före omröstningen, som skulle äga rum i november. Den muntra energi och påhittighet, som Amerikas suffragister förfoga över, har tagits hårt i anspråk av penninginsamlingar, publikationer, möten och parader samt missionsresor härs och tvärs genom referendumstaterna, ofta så primitiva och strapatserande som nybyggares erövringståg.

Rev. Anna Shaw har i höst gjort en två

månaders turné, varvid hon hållit ett par möten om dagen och dessutom talat från tågplattformen vid stationerna. När hon efter hemkomsten uppträdde i New York, sade hon: »Jag är här hel och hållen så när som på min röst. Den lämnade jag kvar i Nebraska, men jag tänker fara tillbaka och hämta den.» (Sannolikt är den stulen, eftersom den enligt allmänt vittnesbörd innehåller så mycket silver.)

Två stater, Nevada och Montana, äro vunna; de övriga synas för denna gång förlorade, men de komma inte att få leva länge i sina synder. Den upplysningskampanj, som utförts, betyder i varje fall undangjort och fruktbart arbete. På ett massmöte i New York några dagar efter omröstningen upptogs i kollekt 105,619 dollars, vilket mrs Catt förklarade vara 30,000 dollars mer än något rösträttsmöte i världen dittills inbringat. Summan är grundplåt för nästa års kampanj i staten New York, som nu jämte ett par andra är i tur att tillfrågas.

Den vittspridda och likaledes prisvärt livaktiga Föreningen mot kvinnans politiska rösträtt har naturligtvis också ett hett år att se tillbaka på. Den ger ut tidskrifter, flygblad och broschyrer, håller möten och processioner, gör turnéer och uppvaktar valmän, kort sagt, gör efter allt vad suffragisterna ta sig för, ehuru detta beteende står i uppenbar strid med föreningens affischerade grundsatser: enligt dessa skulle medlemmarna naturligtvis bli sittande vid härden och motverka rösträttskvinnorna genom sitt »indirekta inflytande». Sällskapet åtnjuter det varmaste och öppnaste understöd av några bland Amerikas mäktigaste politiska faktorer: de i krogar och bordeller ekonomiskt intresserade herrarna samt dessa institutioners stadiga kundkrets. Expresidenten Roosevelt påpekade nyss i ett offentligt tal, att man bara behöver iaktta vad det är för sorts folk som protesterar mot kvinnornas rösträtt för att veta på vilken sida »en anständig man» har att ställa sig.

Ingenting kan vara mindre träffande än den europeiska föreställningen, att Amerikas offentliga liv är behäftat med en jämnstruken republikansk gråhét. Det är tvärtom i gamla världen denna tråkiga melering härskar. Ame-

rikas politik är bjärt och våldsam som en folkteaterpjäs: ont och gott, ljusens änglar och mörksens bovar stå öppet upp emot varandra, envar kännes naivt vid sin moral eller sin omoral. På denna väldiga scen finns alltid plats för djärva pionjärer och pittoreska äventyr.

Där kan en mäktig och nobel impuls alstra sådana praktfulla massverkningar som Coloradokvinnornas belägring av Denvers Capitolium i våras för att framtvinga åtgärder till biläggandet av ett skändligt industriellt inbördeskrig, och där kan Jeanne d'Arc leva upp i gestalten av en ung flicka som Kate Barnard, som lyfter högt den heliga fanan i härnad mot allt socialt djävulskap.

Kate Barnard är känd som den mycket unga staten Oklahomas främsta medborgare. I denna stat, som ännu inte har allmän rösträtt, bekläder hon sedan flera år ett ytterst viktigt generaldirektörsämbete som »commissioner of charities and correction». Om hennes samhällsskapande genialitet och hennes ädla hänsynslöshet gå många historier, hon är vida ryktbar och mäktig, men amerikanska lagrar duga inte till slummerkuddar. Kate kämpar i denna stund förtvivlat för sitt livsverk: Oklahomas ära och väl.

New Yorktidskriften *The Survey* för 7 nov. innehåller en artikel av hennes hand, ett stridsrop av blod och eld, där hon kallar hela Unionen till hjälp i den rättfärdighetens kamp hon har att bestå mot ett affärssvindlarparti, som håller på att frånlura Oklahomas indianer deras jordbesittningar och därmed deras existens. I kraft av sitt ämbete är Kate Barnard de föräldralösa indianbarnens förmyndare, och hennes otröttliga iver för deras rätt har haft den skandalösa följden, att hennes departement mist sitt anslag och officiellt behandlas som luft. Denna underbara generaldirektör förvaltar nu sin syssla med pengar hoptigga från filantropier och far omkring i staten på agitation för de omyndigas rätt.

»Amerika, du hast es besser», menade redan Goethe, och det ligger något i det. Europas kvinnor ha i varje fall anledning att rätt ödmjukt sänka huvudet inför Oklahomas Jeanne d'Arc och rebellerna i Denver.

HERTHA.

Med 1915 börjar Hertha sin andra årgång. Det mål den har är att gå fram i Fredrika Bremers spår. Hon visade framåt mot nya banor för kvinnorna och drömde för dem ett nytt fritt andens liv. Vad hon hoppades för oss ha vi till dels vunnit, ännu återstår mycket att kämpa för. Ännu finnas för kvinnorna stängda portar, som måste bringas att öppna sig. Hertha är en av de krafter, som därvid skola göra sitt verk.

Till denna stora uppgift lägger tidskriften andra. Hertha för 1914 visar, att det sociala, litterära och politiska livet i allmännare utsträckning ej fått gå den obeaktat förbi. Ämnen av skiftande art ha tillsammans med de direkta kvinnofrågorna tagits upp i dess spalter. Så kommer även att ske under det nya året, och vi hoppas kunna bjuda våra läsare ett rikt och omväxlande innehåll. Av speciellt nytt inskränka vi oss att nämna en serie artiklar byggda på det intressanta statistiska material, som samlats för Årstautställningen.

* * *

Hertha utkommer den 1:sta och 15:de i varje månad med undantag av juli och augusti.

Prenumeration för icke-förbundsmedlem sker å posten. Pris: pr år kr. 5:—, pr $\frac{1}{2}$ år kr. 2:75, pr $\frac{1}{4}$ år kr. 1:75. **Förbundsmedlemmar** erhålla tidskriften genom Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 48 Klarabergsgatan, Stockholm, **till ett pris som från och med 1915 satts till kr. 3:50.**

REDAKTIONEN.

Förbundets 30-årsfest den 8 december 1914.

Strand Hôtels stora sal är fylld till sista plats av en festklädd publik. Vid salens ena kortsida höjer sig talarstolen på den med växter och blommor smyckade estraden; från väggen bakom blickar Fredrika Bremer i Carl Larssons kända skiss ned på festen.

Kören samlar sig däruppe under Alice Tegnér's ledning, och så stiga de djupa, klara tonerna av Geijers underbara sång: "Odlaren strör i mörka mullen — —" Med anslutning till sångens sista ord:

"Han gör som jag, begraver sitt hopp, han tror som jag på sol och vår", börjar Lydia Wahlström sitt hälsningstal och sin historik över det tre decennier gamla röjnings- och skördearbete, som Fredrika-Bremer-Förbundet utfört i Fredrika Bremers namn. De trettio årens omskiftelser för oss kvinnor och våra förhållanden belyser hon i korta drag med blick framåt mot allt det, som ännu måste arbetas för. Att det är hon och icke förbundets ordförande, Agda Montelius, som

talat, är den obevekliga influensans skuld.

Åter är det Geijers härliga toner som strömma genom salen — det är Lillemor Gagge-Montelius, som står på estraden —, efter Geijer Lindblads. Fredrika Bremertidens ljuva musik.

Axianne Thorstenson gör "Ett besök på Fredrika-Bremer-Förbundets utställning å Årsta" till en på imponerande fakta rik revy av vad förbundet rent praktiskt uträttat. De vackra skioptikonbilderna med interiörer och exteriörer av förbundets byrå, sjuksköterskebyråerna, Rimforsa, Småryd, Örlinge — och i grafiska framställningar stipendieinstitutionen och sjukkaserverksamheten — samt själva Årstauställningen förminska sannerligen ej det ståtliga intrycket av resuméen.

Till sist Viktor Rydbergs festkantat, solo med kör, starkt gripande i sin höghet.

Festens officiella del är härmed över. Men efter tedrickningen kommer ett versifierat tal, okonventionellt och ystert som den alltid unga Lotten Dahlgren kan hålla det. Vål skyller hon på att det är gammalt fjärdingskram, skrivet och uppläst för hela tio år sedan vid 20-årsfesten på Runan, men det sista decenniets tillagda historik är väl så muntert frisk som de första två tiotalens och uppläsningen humörfylld och glad.

Nu vill Alice Tegnér inte låta Lotten Dahlgren behålla sista ordet. Hon bådär upp sin kör, och i "hyllning för Lotten Dahlgren" klingar Värmlandsvisan genom salen. Men Alice Tegnér minns väl de två — i kväll frånvarande — bärarna av förbundets arbete genom långa år, Gertrud Adelborg och Agda Montelius, och som

hälsning och hyllning tonar för den ena den gamla Dalavisan "Om sommaren sköna när marken hon gläds" och för den andra Heidenstams och Stenhammars "Sverige, Sverige, Sverige, fosterland".

Det är icke längre fru Tegnér's kör, som ensamt sjunger, alla de närvarande resa sig upp och stämma gripna in i sången.

En rad av ankomna hälsningstelegram ha tidigare upplästs. Till Agda Montelius och Gertrud Adelborg skickas under kvällens lopp telegrafiska hälsningar.

Och nu är hela festen ett ljust och vackert minne!

Ch.

Fredrika-Bremer-Förbundets Stipendieinstitution. Vid Fredrika-Bremer-Förbundets senaste sammanträde företogs val för förbundets stipendieinstitution. Till ordinarie medlem av förvaltningsstyrelsen för stipendiefonderna omvaldes regeringsrådet A. Wall och till styrelsesuppleant efter fröken C. Montelius, som bestämt undanbett sig återval, fröken S. Laurell. De avgående medlemmarna inom stipendienämnden: fru A. Montelius, statskommisarien friherre C. Leijonhufvud, fru A. Bergenstråle, fröken T. Tamm, fröken K. Wall och fröken S. Leijonhufvud, omvaldes. Till revisorer återvaldes kommandörkapten O. Gyldén, auditör H. Fahlén och major E. von Heidenstam och till revisorsuppleanter protokollsekreterare G. von Prinzencreutz och professor K. D. P. Rosén.

Till föreståndarinna för Fredrika-Bremer-Förbundets blivande fruktodlingsskola å Småryd har antagits fröken Greta Moberg, förut anställd vid förbundets lant-hushållningsskola å Rimforsa.

För de nödlidande belgierna. Ett upp-rop till förmån för en insamling till de nödlidande belgierna har utskickats. I uppropet, under vilket står en rad av kända namn, framhålls huru penninginsamling i flera andra länder, stora och små, satts i gång för denna sak, och det vädjas till den svenska allmänhetens medkänsla för de olyckliga. Bidrag mottagas

under adress: Insamling för belgierna av den 6 nov., Stockholm, Tunnelgatan 19 B. Penningar kunna även sändas direkt till Stockholms Handelsbank, Afdelningskontor C, Stockholm, med uppgift om syftet.

Redovisning för influtna medel kommer att lämnas i pressen.

Notiser från bokvärlden.

Gustavianska studier. Historiska utkast från tidevarvet 1772—1809 av *Lydia Wahlström*.

Under titeln "Gustavianska studier" har Lydia Wahlström samlat i bokform några förut i mer eller mindre svåråtkomliga publikationer offentliggjorda es-sayer, i vilka hon nedlagt mångåriga arkivforskningars rika skörd. Även den som tidigare gjort deras bekantskap måste vara förf. tacksam för denna samlade och tillökade upplaga, som på ett verkliga imponerande sätt bekräftar vilken klarsynt kännare av det behandlade tidskiftet och vilken säker, på en gång orienterande och roande vägledare genom politikens irrgångar Lydia Wahlström är.

Väsentligen ny är emellertid den första och omfångsrikaste studien, som behandlar hertiginnan Charlotte, memoarförfattarinnan och den blivande drottningen. Den är byggd ej blott på de utgivna delarna av hennes dagbok utan även på den stora, hittills blott genom några utdrag kända samling brev och biljetter från hertiginnan till hennes vän Sophie Fersen, som förvaras i Statsunds arkiv. Förf. ger en sympatisk skildring av förhållandet dem emellan under de första sju åren, den sextonåriga furstin-nans barnsliga svärmeri, som övergår i lidelsefull vänskap. Man önskar blott att få bådas gestalter ytterligare be-lysta genom fortsättningen av brev-växlingen.

Bokens huvudfigur är dock ej hertiginnan av Södermanland, det gustavian-ska hovets Liselotte, som Lydia Wahlström kallar henne. Att Gustav III:s genialiska drag möta läsaren redan på titelplanschen, är alldeles i sin ordning, ty det är han, som i dessa studier först och främst samlar intresset omkring sig. Utan att låta sitt omdöme förvillas vare sig av hans omgivnings och hans fienders närsynta kritik, sådan den framträder i memoarverken, eller av det skimmer, som för den närmaste eftervärlden låg över Gustavs dagar, har förf. kommit till en uppfattning av Gustav III som, hans sammansatta naturs alla lyten till trots, dock gör rättvisa åt hans storhet. Inför hans utrikespolitikens äventyrligheter glömmar hon aldrig, att den liksom hela hans regering haft till mål Sveriges självständighet.

En liten reservation i förbigående! Då förf. i Gustav III ser "en man, som aldrig lyckats skapa ett hem att vila ut i", förefaller det, som om hon betraktat honom ur en alltför modern synpunkt. Det kan sättas i fråga, om ej en sjuttonhund-ratalsregent av Gustav III:s läggning i spirituellt umgängesliv och i sce-nens fantasivärld fann den vila, som för honom var den enda möjliga.

Om Lydia Wahlström kan ställa t. o. m. en mordbrandsplan mot ryska flottan, som vann Gustav III:s gillande, i förklarande samband med de stora tankarna

i hans politik, så faller däremot intet försonande ljus över hennes på forskningar i engelska arkiv grundade framställning av hertig Karls ryska underhandlingar från förmyndar regeringens tid. Hans fåfänga försök att emancipera sig från Reuterholm och det hållningslösa vacklande, som blir följden därav, berättiga förf. att ge sin artikel överskriften "ömkligheter". Som en välgörande kontrast kommer det engelska sändebudets intryck av Gustav IV Adolf vid hans tillträde till regeringen och den akning, som den unge konungens uppträdande inger honom.

Ett par av de sista studierna: samlingen, som behandla ämnen från Napoleonskrigens tid, verka tyvärr alltför aktuella genom de inblickar de ge i svensk godtrogenhet gentemot spionier och i engelska övergrepp mot neutrala stater. Engelska historikers sätt att försvara bombardemanget av Köpenhamn 1807 vittnar just ej om någon brittisk månhet om småstaternas rätt. I detta fall visade sig våldet vara ett missgrepp, och historien därom kan, som förf. säger, inskärpa den hälsosamma läxan, "att hänsynlösheten icke alltid är detsamma som höjden av statsmannakloket och att en stormakt inte alltid måste ha rätt gentemot en mindre".

Bokens vackra och gedigna utstyrelse ansluter sig väl till innehållet, och det noggranna personregistret gör den än mer oumbärlig för forskaren. Det är för den, som här anmäler Lydia Wahlströms rikhaltiga studier, ett alldeles särskilt nöje att denna gång få önska henne välkommen tillbaka från nutidsfrågorna till den forskning, som var hennes första kärlek och som ej blott vetenskapen utan även hela svenska allmänheten har rätt att vänta så mycket av.

Sigrid Leijonhufvud.

Grannarna på Kungsängsgatan. Ett par kapitel ur en svensk tondiktars historia

utgifna af *Lotten Dahlgren*. Wahlström & Widstrand.

Det är i "överstinnans" välbekanta krets i Uppsala Lotten Dahlgren denna gång för oss in, med J. A. Josephson som introduktör. Brev från och till honom samt utdrag ur hans dagboksanteckningar utgöra bokens stomme. Josephson är således huvudpersonen, omkring vilken det hela samlar sig. Malla själv står, som hon i verkligheten var det, som den sammanhållande i kretsen men framträder ej som god andre bredvid bokens centralfigur. De "små Knösarna", särskilt Thekla, äro betydligt mera nära och innerligt förbundna med Josephson, i deras brev är det framför allt som denna klassisk vordna Uppsalavärld ännu en gång upplåter sig för oss med alla de kända gestalterna skymtande förbi, med all den känslofulla vänskapsstämning och det omständliga personintresse, som hörde tiden till.

Detta i bokens första avdelning, till vilken den lustigt gammaldags romantiteln på detta memoarverk egentligen hör; den senare hälften av boken faller icke omedelbart samman med det intima grannlivet i Uppsala. I den är det Jenny Lind som dominerar, bländande i sin genialitet och sitt stigande rykte. Kanske är det mera i Josephsons brev och anteckningar man ser henne än i hennes egna brev till honom, vilka oftast äro hastiga och korta. Dock får man i plötsliga glimtar understundom i dessa henne själv, den kämpande konstnärinnan och starkt levande mänskan, på ett sätt som gör de brådskande meddelandena trots värdslösheten i form och stil — eller varför inte just därför! — till ytterst värdefulla dokument till Jenny Linds historia.

Man kan lyckönska utgivarinnan till att ha fått draga fram i ljuset så betydande fynd, av vida mera värde än en hel, ur förut kända fakta sammanställd Jenny Lind-biografi.

Att Jenny Linds strålande gestalt till sist i boken kommer att skymma undan de mera anspråkslösa grannarna på Kungs-

ängsgatan är ju helt naturligt och sker säkert med utgivarinnans fullt medvetna åtgörande.

E. K—n.

Nya Sverige. En roman om de första svenskarnas liv i Amerika av *Aivva Uppström*. C. E. Fritzes bokförlag.

Det är ett tacksamt ämne som den debuterande förf. valt. Sveriges koloni i de ädla rödskinnens land, dess öden och dess undergång — det är på en gång fantasieggande och i litteraturen så föga behandlat, att historien därom för de allra flesta har hela nyhetens charm. Förf. har också flera viktiga förutsättningar för att lyckas i sitt värv: hon har tillräckligt av historisk uppfattning och fantasi för att kunna för sig rekonstruera gångna tider och tillräckligt av stilkänsla för att kunna skildra dem med den stämning som kräves. På ett vackert sätt röjer sig också den varma fosterlandskärlek som höves när ett ämne av denna art behandlas. Det är för övrigt en sann tillfredsställelse att påminnas om huru också här svenskarna visat den kanske bästa sidan av sitt kynne: mildheten mot svagare folk. Liksom de baltiska provinserna aldrig haft det så bra som under den svenska styrelsen och liksom Pommern ännu har i vänligt minne svensk-tiden, så voro ju svenskarna de enda kolonister, som alltid kommo väl överens med Amerikas indianer.

Den kärlekshistoria, som är den sammanhållande tråden i berättelsen, äger icke litet av poesi över sig. Och det torde i psykologiskt hänseende vara fullt motiverat att den unga svenska flickan, av en drömmande natur och omgiven av människor som stå under henne i bildning och förfining, gripes av kärlek till den indianske krigaren. Det finnes också en annan kultur än den, som består i bokligt vetande och kunnighet i varjehanda slags arbete — nämligen den kultur, som yttrar sig i en viss väsendets värdighet och skönhet, och man kan

gott tänka sig att det slaget av kultur förefunnits i högre grad hos en indiansk hövding — på den tid då hans folk ännu härskade i sitt eget land — än hos svenska nybyggare av bondestam.

Att förf. grundligt studerat tillgängliga källskrifter märker man väl. Litterärt taget ligger dock bokens största svaghet däri, att hon ej haft hjärta att undanhålla oss något av det historiska material hon funnit. Man förstår ju, om man själv äger intresse för historia, denna svårighet att besluta sig för ett bortskiljande av en hel del detaljer, men som helhet hade arbetet otvivelaktigt vunnit därpå.

Det finns dock en publik, för vilken boken särskilt lämpar sig och som i allmänhet torde kunna överse med denna svaghet, och det är ungdomen. Och om jag särskilt rekommenderar "Nya Sverige" för unga flickor, så är det därför att den läsning som erbjudes dem ofta är skäligen yttlig och intresselös. Här finnes jämte skildringar av kulturhistoriskt värde, givna i ett alltid vackert och vårdat språk, den känslornas ungdomliga och renhjärtade romantik, som bör vara särskilt ägnad att slå an på vaknande flickhjärtan.

Anna Maria Roos.

Insända böcker.

Albert Bonnier: *Nya dikter och visor af E. Norlind.* — *Valda dikter av Anders Österling.* — *Oscar Levertin.* En minnesteckning av *Werner Söderhjelm.* Förra delen. *Levnad.* — *En flanör af Sigfrid Siwerts.* — *I solnedgången.* Minnen och bilder från Erik Gustaf Geijers senaste levnadsår samlade af *Anna Hamilton Geete.* Fjärde samlingen. Meddelade af E. G. Lilliebjörn. — *En resa i familjevagn år 1842.* Marie-Louise Forsells dagboksanteckningar utg. af *Syster Heijkenskjöld.* — *Krig och kultur.* Socialpsykologiska dokumenter från världskriget 1914 av *Gustaf F. Steffen.* Del I. — *Sol och sorg.* Dikter av

Magda Bergquist. — Den sista kärven. Dikrer av Carl Larsson i By. — *Kejsaren av Portugallien*. En Värmlandsberättelse av *Selma Lagerlöf*. — *Mannen med körsbären* med flera berättelser av *Elin Wägner*. — *Fyrtioalets student*. Anteckningar av *Otto Sylvan*. — *Vers och Kåserier och paschaser* av *Gustaf Fröding*. Efterlämnade skrifter I o. II. — *Manon Lescaut* av *Abbé Prévost*. Övers. av Klara Johanson. Andra upplagan.

Wahlström & Widstrand: *Min nervositet*. Huru den uppkom och huru jag botade den av *Reinh. Gerling*. — *I skuggan av ett snille*. Berättelse från Thomas Thorilds dagar av *Jane Gernandt-Claine*. — *Grannarna på Kungsängsgatan*. Ett par kapitel ur en svensk ton-diktarens historia utg. af *Lotten Dahlgren*. — *Ur Henning Hamiltons brevsamling*. Ett urval utg. af *Gunnar Carlquist*. — *Konsertföreningen*, P. B. och ett par till av *Erik Lidforss*.

P. A. Norstedt & Söner: *Några drag ur barnens värld* af *Elise Söderlund*. — *Släktens kvinnor* av *Else Kleen* (Gwen). — *Gustavian-ska studier*. Historiska utkast från tidevarvet 1772—1809 av *Lydia Wahlström*. — *Magnus Stenbock och Eva Oxenstierna*. En brefväxling utg. af *Carl Magnus Stenbock*. Senare delen. — *Raunala* av *Julia Svedelius*. — *Ur Spaniens diktning* af *Anna Maria Roos*. — *Johannes Rudbeckius* av *H. Scheffer*.

Hugo Geber: *Illustrerad svensk litteratur-historia* af *Henrik Schück* och *Karl Warburg*. Fjärde delen. Häftet 2. — *Gunnar Wennerberg*. Bref och minnen samlade och sammanbundna af *Signe Taube* f. Wennerberg. Andra delen. — *Konung och adel*. Minnen och anteckningar från Gustaf III:s Stockholm af *Carl Forsstrand*. — *Caroline*. Ett kvinnoöde från romantikens dagar av *Beatrice Zade*.

Evangeliska Fosterlands-Stiftelsens förlags-expedition: *En kristen* av *K. G. Fridholm*. — *Snödroppar*. Berättelser ur verkligheten av *Lars Lunell*. — *Framåt till seger!* Maningsord till nykterhet av *E. Aug. Aspberg*. — Ba-

nan fri. Berättelse av *Alfred Roth*. Övers. från tyskan. — *Där Mose gick i skola* eller Egypten på Moses tid av *Mildred Duff*. Illustr. av *Noel Hope*. Aukt. övers. från eng. elskan. — *När Mose lärde sig att styra* eller bilder från öknen av *Mildred Duff*. Illustr. av *Noel Hope*. Aukt. övers. från engelskan.

Aktiebolaget Ljus: *En sommarsaga* av *Ann Charlott Leffler*. Andra upplagan.

C. E. Fritze: *Nya Sverige*. En roman om de första svenskarnas liv i Amerika av *Airva Uppström*.

Berg & Högh's forlag, Kristiania: *Norske kvinder*. En översigt över deras stilling og livsvilkaar i hundreåret 1814—1914. I. Utgit av *Marie Högh* under redaktion av *Fredrikke Mörck*.

Vilhelm Trydes Boghandel, Köbenhavn: *Annie Besant* af *Henny Diderichsen*.

Folkskolans Barntidnings förlag (Stina Quint): *Guldslottet*. Barnens julbok n:r 16 innehållande sagor och berättelser samt talrika illustrationer utg. av *Stina Quint*. — *Tummetott*. Tilläggshäfte till *Guldslottet* 1914 utg. av *Stina Quint*. — *Lilleput*. Barnens lilla julbok. En samling sagor och berättelser utg. av *Stina Quint*. — *Rosengull*. Tilläggs-häfte till *Lilleput* 1914 utg. av *Stina Quint*. — *Trisse*. Barnens lilla julklapp. Sagor utg. av *Stina Quint*. — *Julklappen 1914*. Utg. av *Stina Quint*. — *Pojkar och kungar, jättar, dvärgar och troll*. Sagor och berättelser av *Harald Östenson*.

A. V. Carlson: *Ur hästarnes lif* af *Rosa Nordenskjöld*.

Svensk Läraretidnings förlagsaktiebolag: *Barnbiblioteket Saga*. *Indiska sagor*. Övers. och omarb. av Karin Jensen. — *Rula-man*. Berättelse från grottmänniskans och grottlejonets tid av doktor *D. F. Weinland*. Granskad och bearb. av Bror Schnittger och Hugo Gylander. — *Lilla Tomine*. Berättelse

ur verkligheten av *Nina Moe Leganger* samt en mindre flock sagor. — **Kristoffer Kolumbus.** Amerikas upptäckare. Läsebok i skola och hem. Efter amerikansk förebild av *Hugo Gyllander.* — **Fågel B'å.** En barnkalender. — **Titteli-Ture.** Sagor och berättelser för

smått folk. — **Barnen, som slogs med trollen.** Sånglek av *Joseph Blomqvist.* — **Sagas julbok nr 13.** En samling verklighetsberättelser av *Nina Moe-Leganger.* — **Silvervit och Svanevit.** Tillägghäfte till Saga 1914. — **Jultomar.** Skolbarnens jultidning.

HERTHA

Tidskrift för den svenska kvinnorörelsen, utgiven av **Fredrika-Bremer-Förbundet.**

Redaktör: **Ellen Kleman.**

Förbundsmedlemmar erhålla tidskriften till ett pris av kr. 2:— varvid prenumeration sker direkt genom **Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 48 Klarabergsgatan, Stockholm.** **Icke-förbundsmedlemmar** prenumerera å närmaste postanstalt eller i bokhandel. Pris för postupplaga: $\frac{1}{1}$ år kr. 5:—; $\frac{1}{2}$ år kr. 2:75. — Lösnummer 35 öre. **Redaktion och expedition:** 48 Klarabergsgatan II, Stockholm. **Redaktionstid:** måndagar, onsdagar och fredagar kl. 1—3. Allm. T. 48 50, Riks. 27 62. **Expeditionen:** kl. 11—4 varje söckendag. Allm. T. 48 16, Riks. 27 62.

Annonsering genom F. Englunds Boktryckeri, 40 Drottninggatan, Stockholm.

Fredrika-Bremer-Förbundets Byrå, Klarabergsgatan 48, Stockholm 6.

Upplysningsavdelning.

Platsförmedlingsavdelning.

Allm. Tel. 48 50, Rikstel. 27 62, Allm. Tel. 48 16.

Fredrika-Bremer-Förbundets Sjuksköterskebyråer.

i **Stockholm:** Tunnelgatan 25. Allm. Tel. 82 11, Rikstel. 68 98.

i **Göteborg:** N. Fogelbergsgatan 5. Rikstel. 61 87.

För rensande och
desinfektion af mun och svalg äro

FORMAMINT-TABLETTER

..... förträffliga.

Formamint besitter starkt bakteriedödande egenskaper, aflägsnar obehaglig lukt och dålig smak ur munnen och är speciellt att rekommendera för personer, som röka mycket, för resande på järnvägar och ångfartyg, för automobilister etc. hvilka ofta blifva generade af rök och damm. För talare, sångare, skådespelare m. fl. är Formamint oumbärligt.

Om Formamint skrifer bland andra Med. Dr. NILS G. MAREN, Uppsala, följande:

"Undertecknad har dels personligen använt, dels åt patienter rekommenderat Formamint-tabletter vid hals- och strupsjukdomar och därvid funnit dem med angenämt syrlig smak förena, mot sjukdomarna välgörande verkningar, hvilket är mig ett nöje ett härmed få vitsorda."

Vidare skrifer Tandläkaren H. NYQUIST, Växiö:

"Jag vill uttala min stora belåtenhet med preparatet såväl vid personligt bruk som vid behandling af gingiviter och stomatiter i min praktik. Patienterna hafva uttalat sin stora förtjusning öfver den goda smaken, som ju är af stor betydelse, när den finnes förenad med kraftig desinficerande verkan."

Broschyrer och prof gratis och franko från

Formamint
rekommenderas af
mer än
10,000 läkare.

Formamint säljes å
alla apotek i original-
glas å 50 tabletter till
ett pris af kr. 1: 75.

För efterrapningar
varnas!

Sanatogens Generalagentur

Afdelning
Formamint,

59 Kungsgatan 59,
Stockholm.

Riks 121 95.
Allm. 63 95.

BIRGITTA-SKOLAN

Beridarebansgatan 17

Kurserna i klädsömmad, linnesöm, barnkläder, hvitbroderi, konstväfnad m. m. börja åter i Januari. Anmälningar mottagas under December månad. Prospekt på begäran. Riks N. 8 98. Allm. 41 48.

Elisabeth M. Glantzberg.

I öfver 40 år hafva symaskiner tillverkats vid Husqvarna och fabriken har under hela denna tid målmedvetet arbetat på fabrikatets förbättrande. Resultatet häraf har också blifvit att

Husqvarna

Symaskiner

numera räknas bland de främsta som frambringas. De tillverkas i flera typer och utföranden, så att de kunna erhållas efter hvars och ens behof samt säljas såväl kontant som på *förmånliga afbetalningsvillkor*

33

A.-B. Nordiska Kompaniet.

Textilafdelningen Thyra Grafström, Stockholm

Permanent utställning av färdiga och påbörjade arbeten samt **material**. Råd vid inredning av våningar m. m.

Undervisning

i Italiensk spets- och annan konstsöm.

Ständigt på lager därtill hörande material:

Svensk, Fransk och Bömisk Spetstråd. Rikhaltigt urval av Spetsmönster.

40

STILFULLA NYHETER I
Presentartiklar till Julen
af Svensk Kristall

Gynna Svensk Industri.

Alla prislägen.

De Svenska Kristallglasbrukens Försäljningsmagasiner

16 Norrmalmstorg.

Kungl. Hofleverantör

20 Birger Jarlsg.

60

Gustavianska studier

Historiska utkast från tidevarvet

772—1809

av

Lydia Wahlström.

Pris 4:50, inb. 6 kr.

”Den historiska grundligheten, som här och där avslöjar nya för tiden och händelserna belysande fakta, paras med en spiritualitet som i all sin reserverade hållning skänker en alldeles särskild tjusning åt framställningen”.

Göteborgs Aftonblad.

P. A. Norstedt & Söners förlag.

67

COLLAN-OLJAN,

världens förnämsta läderpre-servativ, gör skodonen *absolut vattentäta* och *minst dubbel varaktiga*. Finnes öfverallt å 0:75 och 1:25 per flaska.

**A.-B. COLLAN-OLJE-FABRIKEN,
T. OLSEN, Stockholm.**

23

Nya böcker till julen 1914!

Korsblomman. Kristlig kalender för 1915. Redigerad af Pastor *Efr. Rang.* 50:de årg. Häft. 1.50, kart. 1.75, klotb. 2.25.

Varde Ijus! Illustrerad missionskalender för 1915. Redigerad af Missionsdirektor *Joh. Lindgren.* Tjugutredje årgången. Kart. 1.25.

Frid på jorden. Julhälsning af Hofpredikant *Fr. Hammarsten.* Pris 10 öre.

Profeten Daniel eller En karaktärsfast yngling. Af *Mildred Duff* och *Noel Hope.* Illustrerad med teckningar från gamla monument och stentaflor. Häft. 1 kr., kart 1.25, klotb. 1.50.

Bilderböcker:

En gård på landet. Med fristående bilder. Text af *Märta Lagerfeld.* Pris 2.50.

På besök hos mormor. Med verser af *Tant Lisa.* Pris 1 krona.

Glada lekar. Med verser af *Tant Anna.* Pris 60 öre.

Barnens målarbok. Vackra landskapsbilder att måla. Pris 60 öre.

**Evang. Fosterlands-Stiftelsens
Förlags-Expedition, Stockholm 3.**

66

MAZETTI^S ÖGON-CACAO

pr. hektopaket 45 öre — delikat — kraftig — hälsosam

MAZETTI^S SPIS-CHOKOLADER.

särdeles fina och välsmakande

61

V i n n e h å l l :

Under de eviga stjärnorna. Av *Metta Greger*.

Lärarelönenämndens betänkande. Av *Adèle Philipson*.

Själar och ansikten. VI. Ellen Key. Av *Emilia Fogelklou*.

Glimtar utifrån.

Englands kvinnor och kriget. Av *H. M. Swanwick*.

Förbundets 30-årsfest.

Notiser från bokvärlden.